

Egyházunkra vonatkozó statisztikai adatok.

A m. kir. kormány 1911. évi működéséről és az ország köz-állapotairól szóló jelentéséből és statisztikai évkönyvéből.

E jelentés szerint az unitáriusok létszáma a népszámlálással 1910. év végén Magyarországon 74275, Horváth-Szlavonországekban 21, együtt 74296, a mi az összes lakosságnak 0·4%-át teszi.

Egyházi adataink szerint ugyanakkor a lélekszám 78736, tehát 4440-nel több. Az országos statisztikai adatok szerint is 1900-tól 1910-ig, 10 év alatt a szaporodás 5728 és így egy évre 572 esik.

Hogy mennyire szétszórtva vagyunk az országban, mutatja az, hogy nincs egy vármegye is, amelyekben 74296 lélekből unitáriusok ne lennének. Tájékozásul nem lesz érdektelen azt itt feljegyezni: Baranyában 59, Pécselt 30, Fejérben 195, Székesfehérvárt 7, Győr-megyében nincs, de Győrben van 18, Komárom megyében 22, Komáromban 15, Mosonyban 5, Somogyban 104, Sopron megyében 8, Sopronban 19, Tolnában 20, Vasban 19, Veszprémben 57, Zalában 37, Árvában 5, Barsban 12, Esztergomban 10, Hontban 4, Selmecbányán 10, Liptóban 3, Nógrádban 10, Nyitrában 9, Pozsony megyében 4, Pozsonyban 16, Trencsénben 9, Turócbán 8, Zólyomban 2, Bács-Bodrogbán 48, Bajában 2, Szabadkán 6, Ujvidéken 3, Zomborban 6, Csongrádban 28, Hódmezővásárhelyt 477, Szegeden 42, Hevesben 17, Jásznagykunszolonban 233, Pest-Kiskunban 379, Budapestten 2120, Kecskemét 27, Abauj-Tornában 4, Kassán 20, Beregben 13, Borsódban 15, Miskolcon 33, Gömör és Kishont 37, Sáros 42, Szepes 13, Ung 21, Zemplén 30, Békés 893, Bihar 149, Nagyvárad 150, Hajdu 9, Debrecen 54, Máramaros 42, Szabolcs 12, Szatmár 37, Szatmárnémeti 9, Szilágy 77, Ugocea 8, Aradmegye 109, Arad 114, Csanád 118, Krassó-Szörény 142, Temes 76, Temesvár 80, Versec 4, Torontál 108, Pancsova 7, Alsófejér 1269, B.-Naszód 200, Brassó 1441, Csík 140, Fogaras 482, Háromszék 5228, Hunyad 1525, Kisküküllő 4916, Kolozs 1410, Kolozsvár 1921, Maros-Torda

7227, Marosvásárhely 667, Nagyküküllő 3222, Szeben 379, Szolnok-Doboka 223, Torda-Aranyos 9932, Udvarhely 27567, Horvát-Szlavon országokban Modrus-Fiume 4, Pozséga 5, Szerém 1, Zimony 6, Verőce 1, Zágráb 4. Hányan lehetnek a szétszórta között, akik egy egyházközségbe sincsenek bekebelezve és így az egyház terheiben egy általában részt nem vesznek.

Házasságot kötött 1911-ben 89 unitárius vőlegény róm. kath., 17 gör. kath., 184 ref., 23 ág. hitv. ev., 12 gör. kel., 430 unitárius menyasszonnyal. E szerint volt 325 vegyes házasság, összesen 785, 43·05%. Az egyházi adatok szerint csak 665 házasságkötés van kimutatva, a mi azt teszi, hogy 90 vegyes házaspár más egyházakban részesült egyházi áldásban. A kisebb felekezeteknél általában a vegyes házasságok arányszáma jóval nagyobb, mint a nagyobb felekezeteknél. Egyházunkban ez 40%-ot tesz ki, míg a református egyházban csak 20, a róm. katolikusban pedig csak 10%. A gör. keletieknél és izraelitáknál legkevesebb. A keresztény és zsidó vegyes házasságkötések száma évről-évre növekedik. Az egyenlő vallású felek között kötött házasságoknál az unitáriusoknak 100%-a, tehát mindenik részesült egyházi áldásban, míg a róm. katolikusoknak 94%, a gör. katolikusoknak 96%, a reformátusoknak 93·9%, az ág. hitv. evangélikusoknak 96·2%, a gör. keletieknek 85%-a.

A vegyes házasságoknál a gyermekek vallására nézve 6789 esetben, az összes vegyes házasságoknak 28%-ban jött létre megegyezés, a miből 1911-ben is csak a róm. kath. vallást érte jelentékeny nyereség. Kiseb nyereség mutatkozik még a gör. kath. és egészen csekély a baptista vallásra nézve, míg a többiek a megegyezés következtében mind veszítettek. Ami az unitárius vallást illeti, nekünk a 325 vegyes házasságnál a róm. katolikusokkal szemben veszteségünk 12, nyereségünk 5, marad veszteség 7; a reformátusokkal szemben veszteségünk 9, nyereségünk 2, marad veszteség 7; az ág. hitv. evangélikusokkal szemben veszteségünk 2, nyereségünk 1, marad veszteségünk 1; a gör. katolikusokkal szemben nyereségünk 1, azaz 23 veszteséggel szemben van nyereség 9; *a veszteség e szerint 14*. Az egyházi kimutatásban nyereségül van feltüntetve 2. Tény az, hogy volt nyereség nemcsak 2, hanem 9; csakhogy ezzel szemben a veszteség 23.

Szülöttek száma: törvényes 2106; ezekből 1 Horvát-Szlavonországban, *törvénytelen 350*; összesen 2456. Hogy a törvénytelen szülöttek száma ily nagy legyen, valami tévedésen kell hogy alapuljon.

Egyházi adataink szerint ezeknek száma csak 37 volt. Lehet ez is téves. De az előbbi szinte hihetetlen s ha mégis úgy áll a dolog, nagyon sajnós egyházunkra nézve. Tény az, hogy *a jelentés szerint az unitárius egyházban a legnagyobb a törvénytelen születettek százaléka: 14,3*, amelyet csak a gör. kel. egyház közelít meg meg 12,2%-kal, a többieknél mind kisebb a törvénytelen születettek százaléka.

Halottak száma 1630; ezekből 7 éven alóli halálozás 608.

Kivándorolt unitárius Németországba 1, Romániába 86, Amerikába 73, együtt 160. Visszavándorolt Németországból 2, Romániából 7, Amerikából 99, összesen 108.

Kisdedővő intézetekben és *menedékházakban* az 1910—11. tanévben gondozott unitárius gyermekek száma 935.

Elemi iskola unitárius 34. Ezekből államsegélyben részesült 33; a tanítók fizetésének kiegészítése címén 26669 kor.; tanítói korpótlék 11300 kor.; dologi szükségletekre 294; összesen 38263 kor.

A 34 iskolából 6 osztályú 21; 5 osztályú 7; 4 osztályú 5; 3 osztályú 1. *Tanulók száma: fiúk 979, leányok 861, együtt 1840.* Külön fiúiskola 1, külön leányiskola 1; fiúk és leányok együtt tanulnak 32 iskolában. Ismétlő tanfolyam van 27-ben; nincs 7-ben; tanítás folyt 9—10 hónapig 3-ban, 8—9 hónapig 18-ban; fertőző betegség miatt szünetelt legalább egy hónapig 1-ben; 8 hónapnál rövidebb ideig volt tanítás tanító hiány miatt 4-ben; későn nyílt meg 3-ban; korán zárattott be 5-ben. Egy tanítós 28; két tanítós 6; együtt 42 tanító, kikből 40 okleveles, 2 nem; mind magyar. *Más jellegű iskolában tanult 7499.* A jelentésben a mulasztott, igazolt és igazolatlan órák száma, ezekért kiszabott, behajtott pénzbírságok összege stb. is fel van véve.

Felső nép- és polgári iskolába unitárius fiú 103, leány 175 = összesen 278. *Tanítóképzőben* volt 12. *Tanítónőképzőben* 25.

Gimnáziumi tanuló a) áll. rendelkezés alatt állóban 111; b) az áll. felügyelete alatt állóban 20; c) az erd. róm. kath.-ban 12; d) auton. felekezetiben 386; összesen 529.

Reáliskolai tanuló: a) áll. rendelkezés alatt állóban 31; b) az áll. felügyelet alatt állóban 2; összesen 33.

Felsőbbleányiskolában: a) államiban 17; b) községiben 2; c) felekezetiben 1; d) társulat és magán 1; összesen 21.

Kolozsvári főgimnáziumunkban érettségire jelentkezett 30; vizsgálatról felfüggesztett 1; írásbeli dolgozatait legalább elégséges ered-

ménnyel készítette el 20; szóbelire bocsáttatott 29; jelesen érett 3; jól érett 7; érett 14; javítóvizsgálatra utasított 5; javítóvizsgálatra jelentkezett 3 és letette mind 3; eredménytelen ismétlődő utáni javítóvizsgálatra bocsáttatott és érett lett 1.

Különböző jellegű gimnáziumokban érettségi vizsgálatot tett 37; reáliskolában 1; összesen 38. Ezek közül jelesen érett 6; jól érett 8; érett 24.

Gimnáziumaink vagyona: iskolaház és telek becsértéke: 485000; egyéb ingatlanok 75400; alapítványi és egyéb tőkék és értékpapírok 141687; az iskola saját ösztöndíj alapítványainak s az iskolához kötött (nem saját) ösztöndíj alapítványainak vagyona ingatlanban, tőkében és értékpapírokban 407145; a segélyalap (segélyező egyesület) vagyona ingatlanban, tőkében, értékpapírokban és más ingókban (könyvekben) 1339; az önképzőköri alap (önképzőkör) vagyona (tőkék, könyvek stb.) 4341; egyéb alapok s a zene és énekkar vagyona 100070; tanári és ifjúsági könyvtár 3251; taneszközök és szertárak 57830; összes vagyon 1,436.951 kor.

Bevételek: iskolaház és telek béregyenértékben 18500; egyéb ingatlanok bérjövödelme 2250; alapítványi és egyéb tőkék, értékpapírok kamatai 5154; a vallás és közoktatásügyi minisztériumtól 56180; más alapítványokból, magánosoktól stb. 42317; tandíjból 13386; beíratási díjakból 242; értesítői, könyvtári és más díjakból 7080; ösztöndíj, kirándulási s más alapok, segélyező egyesületek jövedelméből 15296; egyéb bevétel 1639; összesen: 162674 kor.

Kiadások: tanárok fizetése és pótlékai 69700; lakbére 14113; természetbeni lakások bér- és egyenértéke 2040; hitoktatók s más óraadók jutalmazása az iskolafenntartótól 4270; helyettesítési, órátöbbleti és vizsgadíjak 2752; tandíjkezelői jutalék s tiszteletdíjak 840; iskolaorvos fizetése 600; szolgazemélyzet fizetése 2918; lakbéregyenlege 1260; egyéb személyi illetmények 520; összesen 99016 kor.

Kapcsolatos köztartási kiadások: Iskolai tér, játéktér 15200; fűtés, világítás, tisztogatás stb. 10896; tanszerek, könyvtári beszerzések stb. 8208; kirándulások, iskolai ünnepélyek 160; nyugdíjalapra 7012; kamatok 6660; egyéb dologi kiadások 1000; összes dologi kiadások 49136; ösztöndíjak, segélyek, jutalmak 12171; beruházások 2142; összesen 162465 kor.

A növendékek száma régi 235, új 123, együtt 358; kimaradt 30, rossz magaviselet miatt kizárattott 5; meghalt 2; isk. év végén benn volt 321; egész díjas 210, kedvezményes 81, ingyenes 30; gimnázium-

ziumi 302, más fokozatú 19; vallás szerint róm. kath. 6, gör. kath. 2, ref. 20, ág. h. ev. 10, gör. kel. 18, unitárius 237, izr. 9, bejáró 63.

Unitárius vallású tanítók, tanárok : áll. tanítóképzőnél 5, tanítónő-képzőnél 1, áll. felsőkeresk. iskolánál 1, községinél 2, társulatinál 2, áll. felsőleányiskolánál 2, községinél 1, áll. gimnáziumnál 21, községinél 2, magánál 1, reformátusnál 1, unitáriusnál 23, áll. reáliskolánál 4, községinél 1, összesen 67.

Felsőbb tanintézetek unitárius hallgatói Budapesten jog- és államtudományi karon 12, orvostudományin 4, bölcsészeten 5, összesen 21; Kolozsvárt jog- és áll. tud. 42, orvostud. 9, bölcs. nyelv és tört. kar 19, mennyiségtan- term. 4, gyógyszerészi 3, összesen 77; Kir. József műegyetemen vegyész-mérnöki szakoszt. 1, gépész-mérnöki 5, összesen 6; Kassai kir. jogakadémián 1, pozsonyin 1, eperjesi ág. h. ev. jogakadémián 1, összesen 3, kolozsvári theol. intézet 12, felsőbb isk. tanulók összes száma 119.

Tanári oklevelet nyert Kolozsvárt 1.

Ludovika akadémián 2, honvéd főreálisk. Sopronban 1, honvéd hadapród isk. Nagyváradon 2 tanuló.

Művészeti iskolákban : Rajztanárképzőben Budapesten 4, színészeti iskolában 1, orsz. zeneakadémián 3, budai zeneakadémián 4, nemzeti zenede 1, ének- és zeneképző 2, Fodor Ernő-féle zeneisk. 1, budapesti és Liszt zeneiskola 4, zenekonzervatórium Kolozsvár 9, magyar zeneisk. Máramarossziget 1, városi zeneisk. Marosvásárhely 2, összesen 27.

Bábaképzőintézetben Kolozsvárt 2, Nagyszebenben 6, összesen 8.

Községi közigazgatási tanfolyamon Kolozsvárt 3, Marosvásárhelyt 6, összesen 9; gyógypedagógiai tapítóképzőben 1, beszédhibások áll. tanfolyamán 1, tornatanítóképző tanfolyamon 1 nő.

Árvaházakban: a) államiakban 7, megyeiben 2, nőegyletiben 3, összesen 12.

Vakok intézetében Kolozsvárt 1, Szombathelyen 1.

Siketnémák intézetében Kolozsvárt 3.

Áll. gyermekmenhelyeken : Aradon 2, Budapesten 21, Debrecenben 3, Gyulán 4, Kassán 2, Kolozsvárt 38, Marosvásárhelyt 55, Nagyváradon 5, Pécsen 3, Szabadkán 6, Szegeden 18, Szombathelyen 8, Temesvárt 32, Veszprémben 4, összesen 201 unitárius növendék.

Az országos gyermekvédő-liga nagyszöllősi fiú nev. intézetében 1, Bpest kőbányai leány nev. int. 3.

Szeretetházakban: Balatonfüred (áll.) 1, Kolozsvárt (ref. egyházkerület) 1.

Javitóintézetekben: Aszód 4, Kolozsvár 2.

Az unitárius gimnázium könyvtára Székelykeresztúrt alapított 1798-ban, állag az év elején 24909 drb., gyarapodás az év folyamán 309 drb., a kikölcsönzők száma 64, a kikölcsönzött könyvek száma 113 drb., tiszviselő 1, az intézet kiadása 350 kor., az egyház, a kolozsvári gimnázium, theol. intézet könyvtáiról nincs adat.

Unitárius egyház szervezete és személyi viszonyok: egyházmegye (egyházkör) 9, anyaegyház 115, társegyház 7, leányegyház 58, lelkészek száma 108, segédlelkészek 3, növendékpapok 16, nyugalmazott papok 14.

Fontosabb egyházi ténykedések: a) megkereszteltetett új szülött 2189, felnőtt 7, összesen 2196, egyházi adataink szerint 2234, különbség 38; b) konfirmáltatott 1204, egyházi adataink szerint 1264, különbség 60; c) egyházilag is egybekötöttetett egyenlő vallású 428, nem egyenlő vallású 239, összesen 667; egyházi adataink szerint 665, ez kevesebb 2 vel; d) egyházi temetésben részesült 1473, egyházi adataink szerint 1491, különbség 14. A különbségek oka valószínűleg az, hogy az adatokat nem egyezőleg küldik be a közp. orsz. statisztikai hivatalnak és az egyháznak. Különben a jelentés is megjegyzi, hogy a keresztelesek és egyh. temetések száma nem fedi teljesen a népmozgalmi adatokat; annak magyarázata főleg abban keresendő, hogy a születések és halálozások időpontja a keresztelesek és egyh. temetések időpontjaival nem esik egybe, valamint hogy a pár percig élt új szülöttek esetleg keresztelestelenül és egyh. temetés nélkül maradiak. Némi részben, különösen az unitáriusoknál az is magyarázza, hogy nagy területen való elszórtságuk következtében sok esetben nem saját papjuk kereszтели meg vagy temeti el őket. Innen van tehát a mi egyházunkra nézve más egyházakkal szemben az egyházi ténykedéseket illetőleg (keresztelesek, esketés, temetés) a jelentésben feltüntetett hátrányos percentuacio is, mely szerint az unitáriusoknál a megkeresztelttek számát 89·2%-ban állapítja meg, a róm. kath. nál ezt 99·4, a gör. kath.-nál 97, a reformátusoknál 98·3, az ág. h. evangélikusoknál 96 s a gör. keletieknél 95·7%-ra teszi; a temetéseket pedig az unitáriusoknál 90, a róm. kath.-nál 97, a gör. kath.-nál 94·7, a ref.-nál 98, az ág. h. ev.-nál 97·5, a gör. kel.-nél 94%-ra.

Áttértek az unitárius vallásra a róm. kath.-ról 50 férfi, 31 nő; a gör. kath.-ról 2 férfi, 4 nő; a ref.-ról 23 férfi, 53 nő; az ág. h. ev.-ról 1 férfi; a gör. kel.-ről 2 férfi, 8 nő; az izr.-ról 1 nő; a baptistáról 1 férfi, összesen 176.

Áttértek az unitárius vallásról a róm. kath.-ra 17 férfi, 46 nő; a gör. kath.-ra 1 nő; a ref.-ra 34 férfi, 54 nő; az ág. h. ev.-ra 5 férfi, 4 nő; a gör. kel.-re 2 férfi; baptistára 1 férfi, összesen 164; e szerint *az unitárius egyház nyeresége 12*, 1896-tól kezdve 403. Ezzel szemben azonban 3 év alatt 1909-től 1911-ig a gyermekek vallására nézve kötött egyezségekből *veszteség 72*, évenként átlag 24 s ha ezt 1896-ig visszavisszük, lesz 360, a nyereség tehát a veszteségre jóformán felmegy.

Felekezetenlküli lett 1 férfi és 1 nő, összesen 2.

A hitszónoklatok nyelve kizárólag magyar.

Érvénytelennek nyilvánítottatott vagy felbontatott 66 házasságkötés. Ezek közül 4 róm. kath., 1 gör. kath., 15 ref., 4 ág. h. ev., 42 egyenlő, azaz unitárius feleséggel kötött házasság volt.

Bűnügyek és vétségek miatt elítéltetett 275 férfi és 30 nő. Ezek közül 155 személy elleni, 90 vagyon elleni bűncselekmény miatt.

f.

Egyházi állapotok Magyarországon.

A *Chronik der Christlichen Welt* folyó évi 13. és 14. száma *Aus Ungarn* címen szemlét tart a magyarországi protestánsok (persze csak az ág. hitv. evangélikusokat és ref.-okat érti) egyházi állapota felett. Olvasóinkat bizonyára érdekelni fogja ez a szemle, melynek tartalmát a következőkben adjuk:

Az 1910. évi népszámlálás eredménye mutatja, hogy a protestánsizmus Magyarországon lassan, de feltartózatlanul hanyatlék. 1890-ben a lutheránusok az összes népesség 7·8%-át, 1900-ban 7·5%-át, 1910-ben már csak 7·1%-át tették. Lassúbb valamivel a reformátusok hanyatlása: az említett években 14·6, 14·4 és 14·3 a % számuk. A katolikusok száma így emelkedik: 46·7, 47·8, 49·3%-kal. Horvát-Szlavonországban a kath. 71·6, az ev. 1·3, a ref. 0·7%-át tették az összes népességnek.

A vesztéség okai a *kivándorlás*, az *egyke* és a *reverzálisok*. Nemcsak az inség, hanem a jó keresetre való kílátás is úzi az embereket a kivándorlásra, s ezért nem esoda, hogy a nép törekvőbb és szorgalmasabb része, a protestánsok veszik a vándorbotot kezükbe. A ref. Romániában és Amerikában egyházat alapítottak, s az evangélikusok is szándékoznak egyet felállítani, de ezek a protestánsizmus gyöngülését nem fogják jóvátenni. Az egyke nemcsak a városokban terjed, hanem a falvakban is és legjobban a leggazdagabb és legtermékenyebb vidékeken, túl a Dunáu.

De a legfájdalmasabb vesztéségek a protestánsokat az 1894. évi egyházpolitikai törvények folytán érik. Az 1868. évi LIII. t.-c. 12. §-a szerint ugyanis a vegyes házasságokból származó gyermekek nemük szerint szülők vallását követik. Az 1894. évi XXXII. t.-c. ezt a rendelkezé-